

Faksimil

Donald Broady, Svante Weyler & Brutus Östling,
”Fyra teser om ungdomskulturen”,
Kritisk utbildningstidskrift, vol. III, nr 9, febr. 1979, pp. 4–13.

Senare publ. med samma titel i Lars Furuland & Mary Ørvig,
Utblick över barn- och ungdomslitteraturen. Debatt och analys,
Rabén & Sjögren, Stockholm 1986, pp. 283–288.

Om KRUT:

Vi som gör KRUT arbetar inom olika utbildningsområden från förskola till universitet samt inom vårdsektorn. Många års erfarenheter av utbildningspolitiskt arbete har övertygat oss om att en oberoende, kritisk utbildningstidskrift behövs.

De senaste årens livliga utbildningsdebatt har i stort sett handlat om två saker. För det första beskrivningen av skolan sådan den är: sortering, utslagning, förtryck. För det andra visioner av skolan sådan den borde vara. Men beskrivningar och önskedrömmar räcker inte. För att komma vidare behöver vi kunskaper om varför och hur utbildning och uppfostran bidrar till att kvalificera nästa generation lönarbetare och samhällsmedborgare. Kunskaper om utbildningens samhälleliga funktioner är den nödvändiga grunden för en realistisk utbildningspolitisk strategi.

Denna strategi måste arbetas fram kollektivt. KRUT vill bidra dels med analyser av utbildningens funktioner i samhället, dels genom att förmedla erfarenheter från kampen att förändra skolan och samhället.

Det är dyrt att göra en tidskrift. Fortfarande är vår situation sådan att vi sköter det mesta av arbetet på vår fritid, även en stor del av det tekniska.

Intresset för KRUT är stort. Upplagan är nu 10 000 ex per nummer och vi har 3 000 prenumeranter.

Att KRUT har nått ut så bra beror på många människors arbete. Vår bas – existerande skolarbetargrupper, andra utbildningspolitiskt verksamma samt våra kontaktpersoner ute i landet – har bidragit genom att diskutera och kritisera artiklar, informera om, sprida och försälja KRUT. Detta arbete måste fortsättas! Skriv några rader till oss om du vill ställa upp som kontaktperson eller ombud.

För att KRUT ska utvecklas vidare krävs dessutom många "gamla" och nya prenumeranter.

Kamratliga hälsningar
KRUT-redaktionen

KRUT ges ut av Föreningen Kritisk Utbildningstidskrift, som är obunden till partier och organisationer och består av redaktionsmedlemmarna. Som är:

Donald Broady, Hanne Danielssen, Kerstin Degermark, Margareta Eklöf, Carina Fast, Göran Folin (Anslagstavlan), Görel Hedtjärn (Kontaktpersons- och Ombudsansvarig), Lena Hellblom (Aktuellt-ansvarig), Ann-Marie Holmgren, Lisa Månsson, Ann Pettersson (ansvarig utgivare), Agneta Rolf, Mikael Sundén (Läst-ansvarig), Jan Swaling, Susanne Törneman (Bilder).

KRUT utkommer med 4 nummer om året. Helårsprenumeration 45 kr, lösnummer pris 12 kr. Postgiro 70 89 89-9.

Riddargatan 17 tv ög, 114 57 Stockholm.
Tel: 08-62 47 80, fred 15-19.

Layout och montage: redaktionen
Sättning och tryckning: Ordfront, Stockholm
1979

© Redaktionen plus författarna

ISSN 0347-5409

Innehåll:

TEMA: Ungdomskultur

Fyra teser om ungdomskulturen <i>Donald Broady, Svante Weyler, Brutus Östling</i>	4
Skateboard <i>av Anita Hjelte</i>	14
Sanningen om Sherlock Holmes och andra spännande och gripande berättelser <i>Birgitta Holm</i>	20
Vad skall vi göra med fotbollen kamrater? <i>Svante Weyler</i>	42
Vadå framtid? – punkrock i Stockholm <i>Stig Larsson</i>	55
Discofeber – kulturindustrin, musiken och sinnligheten <i>Karen Borgnakke</i>	58
AKTUELLT	80
LÄST OCH HÖRT	90
ANSLAGSTAVLAN	98

Omslag: Punkare på punkkonsert i Långholmsparken
i Stockholm, sommaren 1978. Foto: Cecilia Borggård, SAFTRA.

KRUT 9

Tryckt i februari 1979. Temaredaktion: Donald Broady, Johan Fornäs, Anita Hjelte, Anders Jansson, Elisabeth Lundkvist, Nisse Tennman, Susanne Törneman, Svante Weyler, Zigge Zandal, Brutus Östling.
Bildarbete: Elisabeth Lundkvist, Susanne Törneman.

Fyra teser om ungdomskulturen

Donald Broady, Svante Weyler, Brutus Östling

Man ska ta utgångspunkt i elevernas erfarenheter och behov. Så har det hetat länge i den pedagogiska debatten, och det är en tänkvärd paroll. Men det gäller att få grepp om vilka dessa erfarenheter och behov är, och hur vi ska förhålla oss till dem.

Med det här KRUT-numret, som handlar om kiosklitteratur, fotboll, punkrock, skateboard, diskofilmer, vill vi spika några teser om ungdomskulturen.

1

Vi misstror den moraliserande kulturkritiken. Dels förstås den värdekonservativa sorten som tar för givet att äldre kultur och borgerlig kultur alltid är detsamma som bättre kultur. Men vi misstror också den sortens kulturkritik som pekar ut könsfördomar i veckopressen, rasfördomar i serierna, våldsdyrkan i B-filmerna, profitintressena i musikbranschen – och som sen gör halt! Och därmed inte uppnår stort mer än att avslöja vad de flesta – även kulturindustrins konsumenter – redan vet. I värsta fall hamnar kritiken i moraliserande över just dessa konsumenter.

Lösrivna ideologikritiska analyser av dåliga serier eller skräpfilmer är alldeles otillräckligt. Det vet varje ambitiös lärare som velat visa sina elever på kvinnoförtryck i kärleksserierna eller de fascistiska tendenserna i amerikanska våldsfilmer. Visst, eleverna är väl medvetna om att tjejkarna de läser om är korkade höns, de har lagt märke till att Bondfilmernas skurkar ofta är asiater. Det är inte bara så att eleverna vill vara läraren till lags, de vet att kulturindustrin

producerar med tanke på profiten, och de ser förljugenheten och de tvivelaktiga värderingarna. När sen lektionen är slut står läraren där med sina vällovliga avsikter och undrar vad han egentligen åstadkommit, medan flickorna tar fram Starlet ur väskan för att läsa på rasten och pojkarna pratar om att åka in till stan och se Clint Eastwood.

Ideologikritiska analyser besvarar inte frågan varför eleverna använder kulturindustrins produkter – och ändrar knappast deras konsumtionsvanor. Ty det är helt enkelt så att kulturindustrin bjuder ut lättåtkomliga varor som svarar mot elevernas omedelbara behov av gemenskap, kärlek, uppskattning, spänning, avgränsning av den egna gruppen . . . Därför är vår första tes: **KULTURINDUSTRIEN SKAPAR INGA "FALSKA" BEHOV UR TOMMA INTET; I STÄLLET SUGER KULTURINDUSTRIEN TAG I, FÖRVRÄNGER OCH SLÅR MYNT AV FAKTISKT EXISTERANDE BEHOV.**

Nöjer man sig med att racka ned på kul-

turindustrins usla produkter, så riskerar man att dels moralisera över dem som inte får viktiga behov tillfredställda på annat sätt; dels blir man blind för förklaringen till produkternas förmåga att fascinera. Och därtill, om man inte ser att **faktiskt existerande** behov exploateras, missar man möjligheten att ta hänsyn till dessa behov när man försöker finna former att arbeta med ungdomar, former som verkligen är alternativ till – och inte något vid sidan av – vad de sysslar med på fritiden. Från försöksskolan i arbetarstadsdelen Glocksee i Hannover berättar socialisationsforskaren Thomas Ziehe om erfarenheter av "Mode" som tema i undervisningen:

"Modets manipulerande funktion /. . . / kan man bara ge en meningsfull förklaring, om också dess funktion som identifikations-, avgränsnings- och lustobjekt **för barnen** tas med i analysen, formuleras, reflekteras och, kanske, förändras"

(*Ästhetik und Kommunikation* 22/23, 2:a uppl 1977, s 134)

2

Vår andra tes är: **KULTURINDUSTRINS PRODUKTER MÅSTE ANALYSERAS I SINA FUNKTIONSSAMMANHANG.**

Som musik- eller svensklärare vill man gärna övertyga sina elever om att amerikansk massfabricerad discomusik är sämre än Bellman, Taube, Dylan, Hendrix eller kanske Patti Smith, beroende på vilken generation man själv tillhör. Discoprodukterna från de stora musikfabrikerna är dåliga, enligt alla gängse kvalitetsmåttstockar. Men erfarenheten visar att det i stort sett bara är vissa medelklassbarn som lär sig tillämpa sådana måttstockar, och som överhuvudtaget tycker det är av intresse att fundera över om Hendrix gjorde bättre musik, mer nyskapande, mer uttrycksfull, än ABBA. Flertalet ungdomar uppfattar musiken från en helt annan utgångspunkt: i dess funktionssammanhang, som en del av "miljön". På diskoteken eller på en fest fungerar musiken ungefär som kläderna eller ölet – som inslag i bakgrunden, medan helt and-

ra saker, som kamratkontakterna, spelet mellan killar och tjejer, är det intressanta. Därför blir det absurt att bedriva ideologikritik genom att låta eleverna sitta i rader i klassrummet och höra ABBA eller Baccara från skolans skraltiga grammofon.

Det här har kulturindustrin begripit betydligt bättre än de flesta kulturkritiker. Vi ser idag alltfler medvetna försök att marknadsföra hela livsstilar, inte bara produkter. Inte bara skateboard utan Coca Cola-kulturens alla lockelser på en gång, "gränser mellan varan och köpprocessen börjar försvinna", som W F Haug skrev i sin fortfarande alltför aktuella bok om varuestetiken. På alla plan vävs inköpen samman med upplevelser, inköpen blir upplevelser och butikerna omvandlas till "upplevelsescener" (Haug).

När ungarna betalar sin biobiljett, hamburgare eller skateboard blir de delaktiga i en livsstil. Också av det skälet är det förfelet att göra lösrivna produktanalyser, exempelvis av *Grease*, den film som spelade in mest pengar förra året. Ty suget från amerikanskt sockervaddsfemtioal handlar mindre om filmer som *Grease*, eller aktören John Travolta eller femtioalet än om kulturindustrins försök att lansera en stadskultur – och svenska ungdomars behov av en stadskultur.

3

Vår tredje tes är: **SAMBANDET MELLAN SOCIALISATIONENS OLIKA OMRÅDEN MÅSTE ANALYSERAS.**

De flesta ungdomars liv är splittrat mellan flera olika "områden" och institutioner i samhället: familjen, skolan, ungdomsgården, idrotten, fiket osv. Barns och ungdomars socialisationsprocess innebär att upplevelser och erfarenheter från de olika områdena kopplas samman och i denna sammankoppling växer identiteten fram.

Det som i vårt perspektiv är viktigast är hur "områdena" skola och fritid hänger ihop. Skolan är en tvångsinstitution, fritiden fylls av frivilliga aktiviteter, varav en del faller inom det vi kallar "ungdomskultur".

För vuxna fungerar fritiden som repro-

duktion av arbetsförmågan – man vilar upp sig, tvättar sina kläder, äter för att åter kunna arbeta för fullt nästa dag och nästa. Men fritiden har också en annan sida: den ger plats för **kompensation** för alla de mänskliga behov som man inte får tillfredsställda i arbetet – fantasi, gemenskap, ansvar. Författaren Göran Palm talar i det här sammanhanget om "flykten från arbetet": vi längtar och sätter vårt hopp till fritiden.

För skolelever har ofta fritiden precis samma funktion. Eleverna flyr skolan (ibland bokstavligen) och använder fritiden till att kompensera allt det man inte får tillfredsställt i skolan.

Många elever uppfattar skolan som meningslös. Så meningslös att vad som helst tycks vara bättre. Helst vill man ut och arbeta och ofta har eleverna paradoxalt höga förväntningar på vad arbetet ska ge. Paradoxalt för oss som vet hur de jobb ser ut som erbjuds utbildade ungdomar. Här kan man tala om flykten **till** arbetet.

I det här numrets artikel om ungdomsfotboll finns ett exempel på hur unga pojkar "flyr" från skolans diffusa målsättningar till fotbollens kadaverdisciplin och enkla sätt att mäta framgång. För att begripa varför den preussiska pedagogiken fungerar i fotbollen måste vi fråga oss varför den **inte** fungerar i skolan.

Bilden av ungdomars socialisationsprocess blir fullständig först när vi kopplar samman de olika "områdena" i ungdomarnas liv. Det ligger nära till hands att man som lärare då drar slutsatsen att det gäller att i **skolan** föra in elevernas "fria" områden. Det är också den pedagogiska praktik som brukar underförstås i slagordet "utgå från elevernas egna erfarenheter". Men det låter sig inte göra utan vanskligheter!

Eleverna har ofta en mycket klar uppfattning om **vad** som enligt skollag, tradition eller praxis ska behandlas i skolan, och **hur** detta behandlas. När det nu börjar bli vanligt att läraren försöker överbrygga de objektivt existerande maktförhållandena i skolan (som eleverna ofta har en instinktiv känsla för) genom att i undervisningen ta upp teman från elevernas fritid, reagerar dessa ofta med stor misstänksamhet. Vi har

hört flera lärare vittna om de misstrognas blickar de fått från sina elever när de kamratligt meddelat att "idag ska vi kolla kvinnosynen i Starlet!"

Misstänksamheten har fog för sig, för den pekar på den rävsax som den progressive läraren sitter i: å ena sidan vet hon att skolan är en utbildningsapparat som i grunden bara tar hänsyn till det kapitalistiska samhällets behov; å andra sidan vill hon bryta igenom elevernas misstänksamhet mot henne som lärare för att sen just kunna visa på denna skolans sanna karaktär.

Alltså: om man anser skolan vara en tvångsinstitution, vars organisation sätter käppar i hjulet för en "bra" och "progressiv" undervisning, då är det inte helt självklart att man som lärare ska försöka dra in så stor del av elevernas fria liv i undervisningen! Gör man det så minskar man ju i motsvarande mån elevernas "fria" område:

"Det är ju dock så att en särskilt framgångsrik form av maktutövning från lärarnas sida består i att de, förutom att de kontrollerar den formella sidan av elevernas liv, även försöker nästla sig in i deras informella relationer, där de sedan distanserar sig från sin formella roll och försöker ställa sig in bland eleverna för att härigenom bryta deras motstånd. Typiska exempel på sådan självdistansering och den typen av insmickrande beteende kan man iaktta på klassutflykter, där lärarna med en menande blick tillsammans med eleverna bryter mot alkohol- eller rökförbudet; eller på skolfester, där det bjuds många tillfällen att för en gångs skull uppträda inför eleverna som en riktig människa med personliga känslor och problem. / . . / Inte ens en allvarligt menad självdistansering och en ständigt förstående kommunikation mellan lärare och elever är av något värde, så länge det inte även tillkommer mod och beslutsamhet att också praktiskt förändra skolorganisationen. (Klaus Ottomeyer; *Människan under kapitalismen*, Röda Bokförlaget 1978, sid 204)

4

Vår fjärde tes är: **BEHOVEN FÖRÄNDRAS HISTORISKT.**

Det har inte alltid funnits ungdomar.

Uppfattningen om en speciell "ungdom" bygger på att det finns en grupp människor i samhället som befinner sig – på alla sätt – **mellan** barndomen (totalt beroende) och vuxenheten (totalt oberoende).

Att ha en ungdom var tidigare ett privilegium för överklassen. I ungdomen skulle man (män) leva ut, "leka rommen av sig", "så sin vildhavre", vara oppositionell ("jag var också röd en gång, min son"). Därefter var man färdig för inträdet som jämbördig medborgare i samhället. I arbetarklassen fanns ingen ungdom. Där fanns barn, unga arbetare och vuxna. Idag är ungdomen ett stadium i alla människors liv.

Den sociala **grupp** som vi kallar "ungdomar" uppstår i Sverige efter andra världs-

kriget, och det hänger naturligtvis samman med att överklassen berövas sitt monopol på ungdomen. Det är självfallet inte någon slump att det sker just då; bl a de här politiska och ekonomiska förutsättningarna spelar roll:

- Förlängningen av utbildningen till nioårig obligatorisk grundskola och sedan till (i praktiken lika obligatorisk) gymnasieskola. Utökningen av skoltiden har bidragit till att unga människor ur alla sociala klasser "hålls kvar" i ungdomen. Övergången från barndom till vuxenhet dras ut över en längre tid än tidigare.

- Både arbetarungdomen och skolungdomar börjar i takt med det ökade välståndet i familjerna få en egen ekonomi och inträder som starka konsumtionsgrupper på varumarknaden. De konsumerar dessutom "onyttigheter" som tidigare varit förbehållna överklassen: musik, restaurangbe-

sök, mode (och så småningom: resor, bilar osv).

Så. Precis som uppfattningen om ungdomen är ett samhälleligt producerat – inte "naturligt" eller mänskligt" – fenomen, är ungdomskulturen samhälleligt producerad.

Under 60-talet kommer ungdomens definitiva genombrott. Då blir ungdom och ungdomlighet norm för alla människor. De vuxna unga försvinner. Nu skall alla vara unga vuxna. Slagordet "Lita inte på någon över 30!" föds i yippierörelsen, men sugsnabbt upp av varumarknadens herrar.

Men utvecklingen sedan 60-talet har visat på en ny paradox: samma ekonomiska och sociala utveckling som tidigare skapade "ungdomen" som ett slags frirum mellan barndom och vuxenhet, underordnar nu ungdomarna under ett nytt slags tvång – denna gång inte produktionens utan **konsumtionens** tvång. Frirummet stängs! Och marknadens herrar skyr inga medel; tvärtom utnyttjar man listigt till resultatet och parollerna från 60-talets ungdomsuppror: "Beat the system buy a Volvo" (Ur Volvo-reklam i USA)

Undervisningen ska ta hänsyn till elevernas erfarenheter **och behov**, så brukar formuleringen lyda. Kulturindustrin lever gott på att ta hänsyn till ungdomarnas omedelbara behov. För att kunna resonera om pedagogik, eller om ungdomskultur, måste vi få grepp om hur dessa behov är beskaffade. En spännande fråga gäller behovens **förändrighet**. Är ungdomars behov idag annorlunda än för något eller några decennier sedan? Här kan vi kanske finna delförklaringar både till "skolans kris" och till kulturindustrins makt över själarna. Som föräldrar eller lärare gör vi ofta misstaget att (omedvetet) göra hågkomsterna från vår egen skoltid till förklaringsmönster.

Här finns inspirerande synpunkter att hämta i den aktuella diskussionen bland västtyska marxister om "den nya socialisationstypen". Det är en diskussion som gäller frågan "Är ungdomen avpolitiserad?", för att citera undertiteln till Thomas Ziehes avhandling *Pubertät und Narzissmus* (EVA 1975, 2. uppl 1978). Ungdomsrevolten och året 1968 förefaller långt borta, den nya

ungdomsgenerationen är föga disponerad för den sortens politiska engagemang. Vad har hänt? Ziehe talar (med en term från Michael Schneider) om "en ny socialisationstyp" med narcissistiska drag: "jag-svaghet", orealistiska föreställningar om sin egen förmåga, rädsla för djupare känslomässiga relationer – exempelvis menar Ziehe att kamratgruppen fungerar som "social livmoder", som man använder för att undfly krav från omvärlden och för att få självbekräftelse, men där man snarare söker symbiotisk närhet än ömsesidiga relationer till andra självständiga människor. Den här nya socialisationstypen som blir allt vanligare bland barn och ungdomar bevarar många drag från den narcissistiska fasen, dvs enligt psykoanalytisk teori barndomens tidigaste fas, som utmärks av ett symbiotiskt förhållande till modern, oskarpa gränser mellan det egna jaget och omvärlden, omnipotensföreställningar – Freud talade om en "oceanisk känsla".

Känns resonemanget igen? I Sverige myntade Kristina Brandt-Humble under sextiotalet begreppet "Aniaramänniskan". Hon hade bland ungdomsbrottslingar funnit "en ny människotyp, /- - / mer oberoende av andra, utan starkare känslomässiga band, med ganska lågt ställda förväntningar på

känslomässigt liv överhuvudtaget. /- - -/ Aniamänniskan är ur psykisk struktursynpunkt primitiv och narcissistisk /- - -/ Verklig djup kontakt och närhet undviks /- - -/ Aniamänniskan fungerar i moraliskt hänseende så, att han hålles hårt utifrån av övervakning och straff, då han har föga av inbyggd moral."

(ur Brandt-Humbles och G. Settergrens lic-avh. Sth 1965, s 48f)

Det blev en debatt som fortsatt in i sjuttio-talet och ofta handlat om barnen från betong-förorterna. Men i den aktuella marxistiska diskussionen betraktas inte den här nya socialisationstypen som en avvikelse från den "normala" personlighetsutvecklingen. Enligt Ziehe m fl blir det allt mindre vanligt att barn verkligen identifierar sig med sina föräldrar och deras normer, och utvecklar ett starkt jag eller en auktoritär personlighet - socialisationsmönstren som varit "normala" i det borgerliga samhället är på väg att försvinna.

Vilket har med förändringar i familjestrukturen att göra. Grovt sagt använder sig modern av barnet för att klara av sin egen osäkerhet, medan fadern som auktoritet

tenderar att försvinna ur bilden. Barnets symbiotiska bindning till modern upplöses inte, och föräldrarna och deras normer fungerar inte som identifikationsmöjligheter.

Dessa förändrade familjeförhållanden beror av den ekonomiska och sociala utvecklingen: familjens utrymme krymper i takt med att dagis, TV, skola etc tar över alltmer av socialisationen. På arbetsmarknaden och arbetsplatserna blir föräldrarnas situation alltmer pressad och osäker. Arbetskraften ska bli flexibel, anpasslig, flyttbar. För kapitalet får konsumtionsvaruproduktionen ökad betydelse etc.

Och samtidigt börjar hela den "klassiska" borgerliga ideologin vittra sönder, med sina principer om det rättvisa bytet, bestämda fasta normer, flit och sparsamhet som ideal osv.

Så vill Ziehe förklara den nya socialisationstypen. Det här har betydelse för vad som händer i skolan. Normdebatten, talet om att "dom har inte respekt för nånting längre", är kanske symtom på reella förändringar och inte bara reaktionärt kvirv. Man får inte glömma att - vilket psykoana-

lytiskt orienterade marxister påmint om alltsedan Siegfried Bernfeld på tjugotalet – lärare använder eleverna för att tillfredsställa sina egna behov, främst för att bekräfta sin uppfattning om sig själva. Därför tror vi att "skolans kris" delvis består i att eleverna helt enkelt vägrar tillfredsställa lärarnas behov. Annorlunda uttryckt: att lärarnas och elevernas behov blir oförenliga. Som lärare har man idag, i och med den borgerliga bildningstraditionen och lärarauktoritetens sammanbrott, egentligen bara ett ideal att leva upp till: att vara en omtäckt lärare, och härvidlag behöver man för självkänslans skull bekräftelse från eleverna. Men en "narcissistisk" elevgrupp undflyr känslomässiga bindningar och har egentligen bara ett behov: att bli lämnade ifred.

Upplagt för konflikter alltså, när lärarens och elevernas behov är oförenliga. Men möjligen öppnar denna delvis nya situation också nya pedagogiska möjligheter. Thomas Ziehe resonerar ungefär så här: Vi har nu den nya socialisationstypen som ett faktum, och vi ska inte mer än nödvändigt sörja att "jagstyrkan" verkar gå förlorad.

De unga narcissisterna skapar problem för läraren, inte minst på grund av att de har sina "underbara idealjag" att försvara; kulturindustrin hjälper till att blåsa upp orealistiska föreställningar om hur en ung människa ska vara. Det väldiga glappet mellan idealjagets orealistiska omnipotensspråk och de begränsade möjligheter ungdomarna faktiskt har, det är den motsättning som utmärker den nya socialisationstypen (och som avlöst den "klassiska" borgerliga personlighetens typiska motsättning mellan förträngda driftimpulser och kontrollerande, tillbakahållande drag – jfr Birgitta Holms artikel i det här KRUT-numret). Men i bästa fall kan man som lärare skapa förutsättningar för en **kollektiv** bearbetning av denna elevernas vanmaktssituation, som ett gemensamt problem, med samhällliga orsaker. Och "den nya socialisationstypen" är trots allt öppnare och mer föränderlig än den "klassiska".

Här finns utgångspunkter för en diskussion om den alternativa pedagogikens möjligheter idag. Vi har refererat Thomas Ziehes resonemang som ett exempel på hur diskussion kan föras. Det finns förstås and-

ra sätt, vi menar inte att Ziehe levererat patentlösningen. Det viktiga är att vi, progressiva lärare och andra, försöker analysera elevernas situation och deras behov och behovens förändringar. Det ger en bättre grund för pedagogisk praktik än de senaste årens myckna abstrakta prat om pedagogiska metoder.

Det här KRUT-numret är avsett som ett bidrag till denna nödvändiga diskussion. Birgitta Holm skriver om "publiksmakens" förändringar under hundra år – avspeglad i succéerna Sherlock Holmes, Mike Hammer och nu senast James Bond – och finner att kapitalismens utveckling fått genomgripande nedslag också i människors personligheter. Karen Borgnakke analyserar bl a lanseringen av John Travolta som en media-begivenhet som med raffinerade metoder exploaterar ungdomars behov idag. Hur ungdomarnas fritidsintressen kan hänga samman med att skolan lämnar vissa behov otillfredsställda illustreras i Svante Weylers artikel om pojkfotboll. Stig Larsson skriver om en rörelse (ännu) inte underkastad marknadskrafterna, nämligen punkkulturen runt om i Stockholms förorter; ett uttryck för protestpotentialer hos "den nya socialisationstypen"?

Förslag till vidare läsning

De följande litteraturtipsen anknyter främst till inledningsartikeln.

Resonemangen om ungdomen som historisk och social företeelse har hämtat inspiration från de teorier om barndomen som Ronny Ambjörnsson har introducerat och presenterat i Sverige. I en artikel i *Ord & Bild* nr 1/1976 menar Ambjörnsson att den bild av barndomen, som vi har idag, egentligen är en ganska ny företeelse. För lite mer än hundra år sen deltog barnen redan från tidiga år i familjens produktion. Det är först med det borgerliga samhällets utveckling som barndomen blivit en avgränsad period i människornas liv, totalt avskild från de vuxnas produktiva verksamhet i arbetslivet. Samma resonemang vidareutvecklas i Am-

björnssons nyligen utkomna bok *Familjepporträtt – essäer om familjen, kvinnan, barnet och kärleken i historien* (Gidlunds 1978).

Just detta att barndomen avskiljs från vuxenlivet, arbetet osv gör att barnen inte omedelbart, direkt, kan lära sig hur det ska bete sig och klara livet i vuxenvärlden. Istället måste barnet socialiseras – uppfostras – genom familj, TV, massmedia, förskolor, skolor osv. I antologin *Barnmarknad – kritik av barnmedier och -miljöer* (Gidlunds 1977, recenserad i KRUT 1) finns en lättläst och pedagogisk framställning av Agnete Diderichsen om hur denna socialisation konkret går till. Där återfinns också flera konkreta analyser av barn och massmedia, lek-

Men marknadskrafterna har det mesta av ungdomskulturen i ett stadigt grepp. Även om faktiskt existerande behov är själva förutsättningen för kulturindustrins framfart, så modellerar den dessa behov i sitt eget intresse. Ungdomskulturen är i hög grad kultur åt ungdomarna. Ta Aftonbladets bilaga UNG – men tänk på alla andra liknande massmediala ungdomsprodukter: Deras beskrivning av ungdomskulturen är som resor in i exotiska landskap – välfärdssamhällets subkulturer. I bästa fall har beskrivaren/resenären ritat en karta över det underliga landet som hon kan visa upp när hon kommer tillbaka.

Ungdomarna känner inte igen kartan.

Far och mor och magistern och kvarterspolisen och socialborgarrådet skäller på kartan.

Marknadsdirektören lär sig kartan.

De andra ungdomarna lär sig snart att hitta på kartan.

Plötsligt har KARTAN blivit identisk med ungdomskulturen. I någons intresse. ■

Foto: s 5: Anders Petersen, SAFTRA. s 7, 10 Ove Holmkvist, SAFTRA. s 8, 9 Kurt Berggren. s 11: Lars Hesselmark, SAFTRA

saksindustrin m m. I Klaus Ottomeyers pedagogiska och lättlästa *Människan under kapitalismen* (Röda Bokförlaget 1978, se recension i detta nummer) vävs denna socialisationsprocess in i och beskrivs parallellt med den vuxnes vardagsliv i tvärsnitt – genom arbete, marknad och fritid. Ottomeyer betraktar inte de olika områdena skilda från varandra, utan försöker väva in dem i en helhetsbild av individens utveckling och liv.

Det finns på svenska ganska gott om litteratur som försöker beskriva och lyfta fram myter och fördomar i masskulturen. Den bok som kan sägas ha startat hela den stora floden av sk ideologikritisk litteratur, är den idag smått klassiska studien

av Göran Palm, *Indoktrineringen i Sverige* (PAN/Norstedts 1968).

Kerstin Stjärne för i tidningen *Arbetet* en mullvadskamp mot kulturindustrin och hon besitter en enorm kunskap om villkoren för denna industris produktion av masskultur. Ett urval av hennes artiklar finns nu samlade i *Passningar* (Cavefors 1977, recenserad i KRUT 8).

Om triviallitteraturen har det skrivits mängder med böcker och uppsatser. Till de bättre hör Yngve Lindungs *Kiosklitteraturen* (Tiden 1977). I *Seriernas värld* (Gidlunds 1974) behandlar Lasse Pettersson framför allt de fördomar och den antikommunistiska propaganda som vi kan finna i serietidningarna. Pettersson har också gjort ett ljudband (UR 1977) utifrån boken. (Risken med hans typ av kritik är att serieläsarna kan känna sig nedvärderade och reagera mot den som påpekar alla fördomar och annat - det har vi egna erfarenheter av när vi provat ljudbandet).

Den sortens ideologikritik har man i en rad analyser från Danmark de sista åren försökt att överskrida. Ett tidigt exempel är den ambitiösa volymen *Tegneserier* (GMT 1973) som innehåller en genomgång av en hel årsproduktion danska serietidningar (i stort identisk med det svenska utbudet), och som använder Marx' ekonomikritik, Freuds psykoanalys samt Levi-Strauss' mytologi för att analysera de tecknade seriernas funktioner. I antologin *Pop och idoldyrkelse* (red Borgnakke & Schmidt, UP 1976) finns uppsatser om musik och musikundervisning. Karen Borgnakke visar i sitt bidrag *Beat, sex och idoldyrkelse* att det är nödvändigt att utgå ifrån popmusikens funktionssammanhang för att i analysen kunna komma utöver och kritisera de moralismer som brukar drabba särskilt "idoldyrkande" flickor.

Kulturindustrin **skapar** inte behovet ur intet, utan suger tag i och förvränger behov som redan finns. Behovet av kärlek, ömhet osv. Denna insikt har framförallt Wolfgang Fritz Haug hjälp till att förmedla med sin bok *Kritik av varuestetiken* (Pan/Norstedts 1975). Michael Schneider tar i tredje delen av sin bok *Samhället som sjukdom*

(Tema Nova 1975) fasta på Haugs analys av det senkapitalistiska konsumtionssamhället, när han försöker beskriva hur masskonsumtionen förändrat sjukdomsbilden hos människan i det borgerliga samhället. Bokens två första delar utgör en uppgörelse med dels den borgerliga psykoanalysen och dels den dogmatiska marxismen, som den framförallt sett ut i Sovjet. Schneider har av andra "nyare" socialisationsteoretiker kritiserats bl a för att han utifrån den ekonomikritiska analysen gjort alltför snabba och lättvindiga kopplingar till individernas psyken.

Sociologen Oskar Negt och juristen, filmaren m m Alexander Kluge från Västtyskland behandlar i sin omfångs- och uppslagsrika bok *Offentlighet och erfaring* (GMT/NSU 1974) olika former av organisering av erfarenheter såväl som blockering av erfarenheter. I det sammanhanget kommer de in på massmedias och kulturindustrins funktion i förhållande till organiseringen av klassmedvetandet. På svenska finns två introduktioner till Negt/Kluges bok; i *TeKla* nr 2/1977 och i *KRIS* nr 7-8/1978.

I en artikel i *Häftan för kritiska studier* nr 3/1975 anknuter Robin Cheesman och Carsten Kyhn till Negt/Kluge när de diskuterar förutsättningarna för skapandet av en materialistisk masskonsumtionsteori. Cheesman/Kyhn har också gett ut en antologi kring *Masskommunikation och medvetandeproduktion* (NSU 1975), där bl a den ovannämnda artikeln i mer utförligt skick ingår. Tyvärr håller sig både Negt/Kluge och Cheesman/Kyhn på ett ganska abstrakt och svårtillgängligt plan.

Här i Sverige har bl a Brigitta Holm försökt använda Negt/Kluges teorier i en analys av medvetandeproduktionens funktion. *Kampen om fantasiproduktionen* heter en bra artikel i *Ord & Bild* nr 3/1976, som bl a tar upp och analyserar kärleks- och skräckserierna. Birgitta menar att medvetandeproduktionen anknuter till och suger tag i vår förträngda, utvecklade och avgränsade fantasiverksamhet och leder in denna i konservativa banor. Medvetandeproduktionen producerar på så sätt ett effektivt kitt för det bestående.

Men vilka är de behov som triviallitteraturen och masskulturen griper tag i? Helmut Lethen berör denna fråga i *Om litteraturundervisningen på gymnasiet* i antologin *Litteratur i bruk* (red Ljung & Thavenius, PAN/Norstedts 1978; recenserad i KRUT 6), och diskuterar bl a en del blockeringar hos eleverna när det gäller att överskrida den ideologiska kritiken av reklamen. I samma antologi skriver Palle Rasmussen om *Triviallitteraturens funktion* och han försöker se på i vilka psykologiskt bestämda behov triviallitteraturen griper tag i. Uppsatsen är ett utmärkt komplement till Birgitta Holms artikel i det här numret. En viktig poäng hos Rasmussen är att han försöker knyta de olika livssfärerna arbete-fritid, skola-fritid, till varandra i sin analys. Antologins avslutande uppsats om *Arbetslitteraturen och didaktiken i det borgerliga samhället* av Ib Bondebjerg diskuterar på vilket sätt arbetarlitteraturen kan knytas till elevernas erfarenheter (se också KRUT 6!). Bondebjerg tar också upp hur uppfostran inom skilda klasser har betydelse för vad och hur man läser. I den danska tidskriften *Kontext* nr 35 finns en tänkvärd men svårläst artikel av västtysken Thomas Ziehe, *Subjektiv betydning och erfaring*, som just problematiserar det här med att ta utgångspunkt i elevernas erfarenheter och behov. Sin tes om "den nya socialisationstypen" utvecklar Ziehe i *Pubertät und Narzissmus*, (EVA 1975, 2 uppl 1978), som ska översättas till danska, på GMTs förlag. I decembernumret av *Ästhetik und Kommunikation* (nr 34, 1978), gör Ziehe en högst personlig värdering av var den diskussionen hamnat idag. Ruth-Gisela Klausmeiers "Pubertät und Beatmusik" (dansk övers i Nielsen/Nielsen: *Socialisationsforskning*, Borgen 1977) samt Elo Nielsens "Narcissisme og beatmusik" (*Kultur og klasse* 30, 1977) är två artiklar som försöker använda tesen om "den nya socialisationstypen" för att förklara rockmusikens attraktionskraft.

Du kan beställa dessa böcker från Lunds Bokcafé, S:t Petri Kyrkogata 7, 222 21 LUND, eller Köpenhavns Bogcafé, Kulturvet 11, 1175 Köbenhavn K. ■

Krut kontaktpersoner

Gävle

Ray Nordström
S Kopparslagargatan 46
802 21 Gävle
Tel 026/18 35 41

Karlstad

Ulf Hermodsson
Sjöstadsvägen 16
654 60 Karlstad
Tel 054/18 12 10

Malmö/Lund

Kerstin Larsson
Illiongränd 86
223 71 Lund
Tel 046/13 11 28

Trollhättan

Margareta Svanfelt
Holmsgatan 11
461 00 Trollhättan
Tel 0520/387 06

Umeå

Kerstin Hägg
Rödhavevägen 12
902 37 Umeå
Tel 090/12 53 81

Göteborg

Bertil Gustafsson,
Eva Stigebrandt
Pedagogiska Inst LHS
Fack
431 20 Mölndal
Tel 031/87 80 00/311

Linköping

Mats Sjöberg
Ödegårdsgatan 34
582 57 Linköping
013/12 31 67

Mora

Björn Pålsson
Kruthornsvägen 7
792 00 Mora
Tel 0250/157 93

Uppsala

Carina Fast
Bredmangatan 7 A
752 24 Uppsala
Tel 018/10 28 33

Örebro

Christer Håkansson
Björkrisvägen 20 K
702 34 Örebro
Tel 019/16 17 48

Jönköping

Jan Håkan Hansson
Brahegatan 19
552 56 Jönköping
Tel 036/16 41 09

Luleå

Daniel Wiklund
Västra Parkgatan 13
951 36 Luleå
Tel 0920/292 38

Stockholm

Lena Hellblom
Sturevägen 1
181 33 Lidingö
Tel 08/767 71 27

Umeå

Katja Edfelt
Terrängvägen 1 C
902 34 Umeå
Tel 090/12 60 80

Östersund

Anders Orrje
Fjällglimten 30
832 00 Frösön
Tel 063/10 51 92

Prenumerera på årets 3 kommande KRUT-nr.

KRUT 10 (maj -79) om skolan och arbetarrörelsen i Skandinavien

KRUT 11 (sept -79) om normer och normdebatten.

KRUT 12 (dec -79) om läromedelsmarknaden och alternativa läromedel

Sätt in 35:– på pg 70 89 89-9 så får du dessa 3 laddade KRUT.

KRUT 10

kommer till första maj. Temat är En skola för folket? och handlar om skolan och arbetarrörelsen i Skandinavien. Vi ger ett historiskt perspektiv på utvecklingen, exempel på förhållandet skola-fackförening samt granskar den progressiva skolrörelsen. Plus en hel del till!

Vi har i detta nummer samarbetat med utbildningstidskrifterna Praxis i Norge och Unge Paedagoger i Danmark.

KRUT 9

TEMA: Ungdomskultur

Kulturindustrin skapar inga "falska" behov ur tomma intet; i stället suger kulturindustrin tag i, förvränger och slår mynt av faktiskt existerande behov.

● skate

● James Bond

● kärleksromaner

● pojkfotboll

● punk

● disco

● Travolta

KRUT

ett diskussionsforum och ett redskap för progressiva skolarbetare

- Analyser av utbildningsfrågor i ett samhällsperspektiv
- Erfarenheter från kampen för att förändra samhället och skolan
- Anslagstavla för bl a skolarbetarorganisationer
- Presentationer av väsentlig litteratur om utbildning – samhälle

4 nr/år, 45 kr/år. GÄRNA STÖDPRENUMERATION pg 70 89 89-9. KRUT,
Riddargatan 17 tv ög, 114 57 Stockholm, tel: 08-62 47 80, fred kl 15-19.